

Zihinselleştirme Ölçeği'nin Türkçe Çevirisinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Zulal TÖRENLİ KAYA¹, Emre Han ALPAY², Şerif TÜRKKAL YENİGÜÇ³,
Gamze ÖZÇÜRÜMEZ BİLGİLİ⁴

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Zihinselleştirme Ölçeği (ZÖ) Türkçeye çevrilerek geçerlik ve güvenirliliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmanın örneklemini toplumdan seçilen 615 (310 kadın ve 305 erkek) kişi oluşturmuştur. Katılımcılara ZÖ yanında Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği-Kısa Formu (DZÖ) ve Borderline Kişilik Envanteri (BKE) uygulanmıştır.

Bulgular: Ölçeğin faktör yapısı açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, orijinal ölçekte olduğu gibi Türkçe versiyonda da üçlü bir faktör yapısı göstermektedir: kendilik, ötekiler ve güdülenme. Her bir maddenin düzeltilmiş madde toplam puan korelasyon katsayıları 0,28 ile 0,52 arasında bulunmuştur. ZÖ; DZÖ ile pozitif yönde ($r=0,49$; $p<0,001$), BKE ile negatif yönde ($r=-0,37$; $p<0,001$) korelasyon göstermiştir. Ölçeğin tümü için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0,84 olarak hesaplanırken, MentS-S için 0,78, MentS-O için 0,80 ve MentS-M için 0,79 olarak bulunmuştur.

Sonuç: Bulgular 25 maddelik ZÖ Türkçe formunun yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Verilerimiz, ZÖ'nün Türkçe formunun zihinselleştirme düzeyini değerlendirmek için yapılacak çalışmalarda bir ölçme aracı olarak kullanılabilirliğini desteklemektedir.

Anahtar Sözcükler: Zihinselleştirme, geçerlik, güvenirlik

ABSTRACT

Validity and Reliability of the Turkish Version of the Mentalization Scale (MentS)

Objective: This study, aims to translate the Mentalization Scale (MentS) into Turkish and investigate the reliability and validity of the Turkish version.

Method: The participants, consisting of 615 (310 female and 305 male) Turkish speaking adults, were asked to complete the MentS and the Emotional Intelligence Feature Scale-Short Form (EIFS) and the Borderline Personality Inventory (BPI).

Results: The factor structure of the scale was investigated by exploratory and confirmatory factor analysis. Similar with the original scale, findings demonstrated a three-factor structure, namely, 'the self,' 'others' and 'motivation'. Corrected total score correlations for each item were between 0.28 and 0.52. The MentS score showed positive correlations with the EIFS score ($r=0.49$; $p<0.001$); and negative correlations with the BPI score ($r=-0.37$; $p<0.001$). Cronbach's alpha internal consistency coefficient was calculated as 0.84 for the total score, 0.78, 0.80, and 0.79 for MentS-S, MentS-O, and MentS-M, respectively.

Conclusion: The findings show that the 25-item MentS Turkish form has sufficient psychometric properties. Our data supports the use of the Turkish version of MentS in future studies for assessment of mentalization capacity.

Keywords: Mentalization, validity, reliability

GİRİŞ

Zihinselleştirme, 1960'larda sembolleştirmeye ilgili zihinsel süreçleri tarif etmek üzere öne sürülen psikanalitik bir kavramdır (Freeman 2016). 1978'de Premack ve Woodruff'un şempanzeler üzerinde yaptıkları bir deney sonrasında tanımladığı Zihin Kuramı'yla (ZK) (Theory of Mind) da ilişkilendirilen zihinselleştirme; bireyin, kendisinin ve başkalarının davranışlarını, duygularını, inançlarını ve ihtiyaçlarını,

dolaylı ya da direkt olarak algılayıp yorumlamasıdır (Bateman ve Fonagy 2004). Zihinsel süreçleri göz önünde bulundurarak, insan davranışlarını anlama kapasitesi olarak nitelendirilebileceğimiz bu yetinin, güvenli bağlanmanın olduğu erken dönem etkileşimine bağlı olarak geliştiği, bunu deneyimlememiş kişilerin yetişkinlik dönemine uzanan sorunlar yaşayabileceği (Bateman ve Fonagy 2013) ve zihinselleştirmedeki sorunların çeşitli psikopatolojilerle ilişkili olabileceği yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Geliş Tarihi: 08.05.2020, **Kabul Tarihi:** 24.03.2021, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 27.10.2021

¹Dr. Öğr. Gör., ⁴Prof., Başkent Üniv. Tıp Fak., Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD., Ankara, ²Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniv. Fen Edebiyat Fak., Psikoloji Bl., Mersin, ³Dr. Öğr. Gör., Doğu Akdeniz Üniv. Fen Edebiyat Fak., Psikoloji Bl., Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs.

Dr. Zulal Törenli Kaya, e-posta: ztorenli@baskent.edu.tr

Zihinselleştirme ve psikopatoloji ilişkisi ilk olarak Baron-Cohen ve arkadaşları (1985) tarafından incelenmiştir. Bu çalışmada zihin kuramı otizmle ilişkilendirilmiş ve otizm spektrum bozukluklarında zihinselleştirmede sorun yaşandığı sonrasında birçok çalışmayla desteklenmiştir (Baron-Cohen 2001). Ardından zihinselleştirme, farklı psikopatolojilerde incelenmiş, Frith (1992) şizofreni tanısı alan bireylerin zihinsel süreçleri anlamlandırmadaki kısıtlılıklarını ortaya koymuştur. Sonraki çalışmalarda, zihinselleştirme sorunlarının şizofreni ve otizm (Chung ve ark. 2014), yeme bozuklukları (Redondo ve Luyten 2018), antisosyal kişilik bozukluğu (McGauley ve ark. 2011), depresyon (Belvederi ve ark. 2017) ve sınırda kişilik bozukluğu (Fonagy ve Bateman 2008) gibi psikopatolojilerle de ilişkili olduğu gösterilmiştir. Konuyla ilgili olarak, özellikle sınırda kişilik bozukluğunda görülen duygu düzenleme güçlükleri, dürtü kontrol sorunları, dengesiz ilişki örüntüleri ve değişken benlik saygısı gibi belirtilerin zihinselleştirme eksikliğiyle ilişkili olduğu vurgulanmıştır (Fonagy ve ark. 2015).

Türkiye’de zihinselleştirmeyle ilgili yapılan klinik çalışmalarda, zihinselleştirmenin özellikle şizofreni ve bipolar bozukluk tanısı almış kişilerde incelendiği görülmüştür. Örneğin, Bora ve arkadaşları (2005, 2008) bipolar bozukluğun ve şizofreninin iyilik döneminde ZK bozukluğunun sürebildiğini göstermiştir. Balıkçı ve arkadaşları (2017) ise şizofreni hastalarının annelerinin “Gözlerden Zihin Okuma Testi’nde” anlamlı şekilde daha kötü performans sergilediklerini ve daha düşük zihinselleştirme kapasitesine sahip olduklarını ortaya koymuştur. Son olarak, Duman ve Oral (2018) ise Anlatılardaki Zihin Durumlarını Kodlama Sistemini kullanarak masalların animasyon filmlerine kıyasla zihinselleştirme yetisine daha yüksek katkı sağladığını ve zihinselleştirmenin geliştirilmesinde faydalı olduğunu göstermiştir.

Zihinselleştirme değerlendirmesinde kullanılan araçlar incelendiğinde üç yöntem olduğu fark edilmiştir. İlk olarak, duygusal zekâ (Mayer-Salovey-Caruso Duygusal Zekâ Testi; Mayer ve ark. 2002) ve empati (Empathy Quotient, EQ; Baron-Cohen ve Wheelwright 2004) düzeyini ölçmek için geliştirilen araçların, zihinselleştirmeyi değerlendirmek için de kullanıldığı, ancak bu ölçümlerin zihinselleştirmenin tüm yönlerini kapsamadığı dikkati çekmiştir (Dimitrijević ve ark. 2018). İkinci yöntem, zihinselleştirmeyi ölçmek için görüşmeye dayalı tekniklerin kullanılmasıdır. Detaylı bir kodlama sistemiyle bireyin zihinselleştirme kapasitesine dair bir puan belirlenmesi mümkün olsa da (Rudden ve ark. 2005), bu tür görüşmelerin büyük örneklerle yapılacak nicel araştırmalar için uygun olmadığı öne sürülmüştür (Dimitrijević ve ark. 2018). Son olarak, öz bildirim dayanan ölçek kullanımı, kolay yönetilebildikleri ve daha büyük örneklerle kullanılabildikleri için avantajlı bir yöntem olarak görülmüştür. Alanyazında, Ha ve arkadaşları (2013) tarafından 12-17 yaş aralığındaki kişiler için geliştirilen ölçeği takiben, yetişkinler için de geliştirilmiş ölçekler olduğu (örn. Badoud ve ark. 2015, Fonagy ve ark. 2016); zihinselleştirmeyi ölçen bu araçların empati ve

farkındalık gibi kavramlarla pozitif yönde, çeşitli psikopatoloji belirtileriyle ise negatif yönde ilişkili olduğu dikkati çekmiştir.

Zihinselleştirmenin psikopatolojiyle olan ilişkisi, konuyla ilgili araştırmaların artmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, Dimitrijević ve arkadaşları (2018) tarafından hem toplum hem de klinik örneklerdeki katılımcıların zihinselleştirme kapasitelerini değerlendiren, kapsamlı ve uygulanması kolay bir ölçüm aracı olan Zihinselleştirme Ölçeği (The Mentalization Scale-MentS) geliştirilmiştir. Zihinselleştirme kavramının teorik tanımına bağlı kalınarak geliştirilen bu ölçeğin geçerlik çalışmasında Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (Fraleay ve ark. 2000), Empati Ölçeği (Baron-Cohen ve Wheelwright 2004), Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği (Petrides 2009) ve Beş Faktör Envanteri (McCrae ve Costa 2004) kullanılmıştır. Çalışmada ölçeğin, duygusal zekâ, empati, açıklık (openness), dışadönüklük (extraversion) ve vicdanlılık (conscientiousness) ile pozitif yönde; kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ve nevroitiklik (neuroticism) ile negatif yönde ilişkili olduğu gösterilmiş, sınırda kişilik bozukluğunu ayırt edici bir gücü olduğu vurgulanmıştır.

Alanyazında, zihinselleştirmeyle ilgili Türkçeye uyarlanan bazı ölçüm araçları da bulunmaktadır. Bunların ilki anlatılardaki zihinselleştirme becerisinin değerlendirmesini amaçlayan ve Türkçeye uyarlaması Çorapçı ve Bekar (2016) tarafından anne-çocuk ikilileri üzerinde yapılan “Anlatılardaki Zihin Durumlarını Kodlama Sistemidir” (Bekar ve ark. 2014). Zihinselleştirme ile ilgili bir diğer ölçüm aracı ise Türkçeye uyarlaması Yıldırım ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan “Gözlerden Zihin Okuma Testi’dir” (Baron-Cohen ve ark. 2001). ZK’nın önemli bir bileşeni olan zihin okuma yetilerini değerlendiren bu testte, kişilerin sadece göz çevresinin görüldüğü 36 resimden onların zihinsel durumlarının anlaşılması istenir.

Ulusal alanyazın incelendiğinde hem toplum hem de klinik örneklem için büyük çaplı nicel araştırmalarda kullanılabilecek bir ölçüm aracının eksikliği dikkati çekmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi bilimsel araştırmalar ve klinik uygulamalar açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, mevcut çalışmada Zihinselleştirme Ölçeği’nin (Dimitrijević ve ark. 2018) Türkçeye uyarlanması ve toplum örneğinde psikometrik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmanın verileri Türkiye’nin çeşitli illerinde (örn. Ankara, İstanbul ve Mersin) yaşayan ve toplum örneğinden seçilen, 18 ile 65 yaş aralığındaki ($Ort.=35,22$, $SS=10,05$) 615 katılımcıdan toplanmıştır. Katılımcıların 310’u (%50,4) kadın ve 305’i (%49,6) erkektir. Katılımcıların 321’i (%52,2) bekar, 294’ü (%47,8) ise evlidir. Araştırmaya katılan bireylerin 8’i (%1,3) ilkokul, 6’sı (%1,0) ortaokul, 89’u (%14,5)

lise ve 303'ü (%49,3) lisans mezunudur. Çalışmadaki 209 (%34,0) katılımcı ise lisans üstü eğitim seviyesindedir.

Veri Toplama Araçları

Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu form, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olup yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi demografik bilgilerin toplanması amacıyla hazırlanmıştır.

Zihinselleştirme Ölçeği (The Mentalization Scale-MentS)

Bu ölçek, 28 maddeden oluşmakta ve 5'li Likert (1- Tamamen yanlış, 5- Tamamen doğru) ile derecelendirilmektedir. Ölçeğin kendilik temelli zihinselleştirme (*MentS-Self, MentS-S*), ötekiler temelli zihinselleştirme (*MentS-Others, MentS-O*) ve zihinselleştirmeye güdülenme (*MentS-Motivation, MentS-M*) olmak üzere üç alt boyutu vardır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları toplam puan için 0,84, kendilik (*MentS-S*) için 0,76, ötekiler (*MentS-O*) ve güdülenme (*MentS-M*) için ise 0,77 olarak rapor edilmiştir (Dimitrijević ve ark. 2018).

Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği-Kısa Formu

Petrides ve Furnham (2001) tarafından bireyin duygusal yeterlikleri hakkında kendini algılama düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği-Kısa Formu, Deniz ve arkadaşları (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formu 20 maddeden oluşmakta ve 7'li likert tipi (1-Kesinlikle katılmıyorum, 7-Kesinlikle katılıyorum) derecelendirmeye cevaplandırılmaktadır. Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği-Kısa Formu ile ilgili yapılan çalışmalarda (Petrides 2009; Petrides ve ark. 2010) Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının 0,87 ile 0,90 arasında değiştiği, Türkçe formda ise 0,81 olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,85 olarak hesaplanmıştır.

Borderline Kişilik Envanteri

Leichsenring (1999) tarafından geliştirilen Borderline Kişilik Envanteri, sınırda kişilik özelliklerinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Ölçek, 53 maddeden oluşan ve doğru – yanlış şeklinde cevaplanan bir öz bildirim aracıdır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Aydemir ve arkadaşları (2006) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, orijinal çalışmada 0,91, Türkçeye uyarlama çalışmasında ise 0,92 olarak rapor edilmiştir. Mevcut çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,90 olarak hesaplanmıştır.

İşlem

Zihinselleştirme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışması için ilk olarak ölçeği geliştiren yazardan elektronik posta ile izin alınmış, ardından ölçeğin İngilizceden Türkçeye çeviri işlemine başlanmıştır. Bu işlem iyi düzeyde İngilizce bilen klinik psikoloji doktora derecesine sahip iki uzman tarafından yapılmış, bu iki formdaki çeviriler karşılaştırılarak tek bir formda

uzlaşmıştır. Elde edilen form, başka bir klinik psikoloji doktoralı uzman tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiş ve bu geri çeviri ölçeğin yazarına gönderilmiştir. Yazarın geri çeviriye onay vermesiyle ölçeğin dil geçerliği aşaması tamamlanmıştır. Çeviri işleminden sonra mevcut çalışma Başkent Üniversitesi Tıp ve Sağlık Bilimleri Araştırma Kurulu ve Etik Kurulu tarafından onaylanmış (Proje no: KA20/17) ve Başkent Üniversitesi Araştırma Fonunca desteklenmiştir.

Veri toplama aşamasında ilk olarak ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini ölçmek amacıyla Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde sosyoloji ve felsefe bölümlerinde, 1. ve 2. sınıflarda öğrenim gören 65 katılımcıya üç hafta arayla iki defa uygulama yapılmıştır. Test-tekrar test için kullanılan katılımcıların yaş ortalaması 20,58 ($SS=1,24$) olup 30'u erkek, 35'i ise kadındır. Test tekrar test aşamasından sonra esas verilerin toplanması sürecine başlanmıştır. 2020 yılının Mart ayından itibaren Türkiye'de COVID-19 vakalarının görülmeye başlaması nedeniyle veri toplama aşamasında formlar katılımcılara çevrim içi anket programı (Google Forms) aracılığıyla internet üzerinden kartopu yöntemiyle ulaştırılmış, anket linkleri sosyal medya platformlarından (örn. Facebook, Twitter vb.) paylaşılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Zihinselleştirme Ölçeği'nin yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri kullanılmıştır. Alanyazındaki faktör analizi ile ilgili yayınlar incelendiğinde (Henson ve Roberts 2006; Worthington ve Whittaker 2006) elde edilen verinin yarısı ile açımlayıcı ve diğer yarısı ile doğrulayıcı faktör analizi yapmanın sık önerilen ve uygulanan bir yöntem olduğu görülmektedir. Suhr (2006) açımlayıcı faktör analizi için toplanan verilerin doğrulayıcı faktör analizi için tekrar kullanılmasının bulunmuş bir sonucun tekrar kanıtlanması olduğunu ifade etmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda veri seti 307 ve 308 kişi olmak üzere rastgele bir şekilde ikiye bölünmüştür. İki veri setinde yaş ($t(613)=-1,436, p=0,152$) ve cinsiyet ($\chi^2(1)=0,079, p=0,778$) açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ölçüt bağıntılı geçerliğin belirlenmesi amacıyla ölçeğin, sınırda kişilik ve duygusal zekâ özellikleriyle arasındaki ilişkiye bakmak için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi kullanılmıştır. Güvenirliğin belirlenmesinde ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış ve test-tekrar test analizleri yapılmıştır. Son olarak, ölçekten alınan puanların cinsiyet açısından karşılaştırılması için bağımsız gruplar t testi analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Yapı Geçerliğinin Belirlenmesi

Açımlayıcı Faktör Analizi

İlk yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, özdeğeri 1'in üzerinde olan, varyansın %56'sını açıklayan sekiz faktörlü bir

Tablo 1. Zihinselleştirme Ölçeği'nin Türkçe Formunun Doğrulayıcı ve Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	MentS Maddeler	AFA	DFA
1	4. Çoğunlukla başkaları ve onların davranışları üzerine düşünürüm.	0,723	0,610
1	24. İnsanların neden belirli şekillerde davrandıkları hep ilgimi çekmiştir.	0,707	0,649
1	13. Yakın olduğum insanlarla ilişkilerimde ne olup bittiğini anlamayı önemserim.	0,670	0,716
1	1. Davranışlarına yol açan nedenleri anlamayı önemserim.	0,638	0,739
1	7. Birisi beni sınırlendirdiğinde neden o şekilde tepki verdiğimi anlamaya çalışırım.	0,621	0,695
1	16. Yakın olduğum insanlarla sık sık duygular hakkında konuşurum.	0,567	0,573
1	27. Hepimiz hayat şartlarına tabi olduğumuz için başkalarının niyetlerini veya isteklerini düşünmek anlamsızdır. *	0,457	0,546
1	9. Başkalarının davranışlarını anlamaya çalışarak vaktimi harcamayı sevmem. *	0,432	0,472
2	12. Bazen bir başkasının duygularını o bana henüz bir şey söylemeden anlayabilirim.	0,767	0,614
2	10. Başkalarının düşünce ve duygularını bildiğimde davranışları hakkında doğru tahminlerde bulunabilirim.	0,719	0,553
2	5. Genellikle insanları neyin rahatsız ettiğini ayırt edebilirim.	0,693	0,679
2	3. Başkalarının duygularını tanıyabilirim.	0,669	0,694
2	20. Yakın olduğum insanların belirgin özelliklerini doğru ve ayrıntılı biçimde tarif edebilirim.	0,558	0,724
2	2. Başkalarının kişilik özellikleri hakkında karar verirken ne söyleyip ne yaptıklarını dikkatlice gözlerim.	0,756	0,523
2	6. Başkalarının duygularını paylaşabilirim (örn. acısını/sevincini paylaşmak gibi).	0,487	0,430
2	23. İnsanlar bana kendilerini anladığımı ve akıllıca tavsiyeler verdiğimi söyler.	0,483	0,472
2	25. Ne hissettiğimi kolayca tanımlayabilirim.	0,430	0,492
3	21. Tam olarak nasıl hissettiğim konusunda sıklıkla kafam karışıktır.*	0,741	0,610
3	11. Çoğu kez kendime bile neden öyle bir şey yaptığımı izah edemem.*	0,729	0,459
3	18. Üzüldüğümü, incindiğimi ya da korktuğumu kendime itiraf etmeyi güç bulurum.*	0,679	0,625
3	22. Duyularımı ifade etmek konusunda uygun sözcükleri bulmak benim için zordur.*	0,635	0,615
3	8. Kendimi kötü hissettiğimde üzgün mü, korkmuş mu yoksa kızgın mı olduğumdan emin olamam.*	0,615	0,524
3	26. İnsanlar kendi duyguları ve ihtiyaçları hakkında konuşurlarken aklım başka şeylere kayar.*	0,472	0,547
3	19. Sorunlarım hakkında düşünmekten hoşlanmam.*	0,467	0,567
3	14. Kendimle ilgili hoşuma gitmeyecek bir şeyi keşfetmek istemem.*	0,421	0,662
Özdeğer	Faktör 1: 2,237, Faktör 2: 4,693, Faktör 3: 3,149		
Açıklanan varyans	Faktör 1: 8,957, Faktör 2: 18,772, Faktör 3:12,596		

Not. Faktör 1: MentS-M, Faktör 2: MentS-O, Faktör 3: MenstS; AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi, DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi; * Ters maddeler

yapıya ulaşılmıştır. Analiz sonucundaki yamaç birikinti grafiği (scree plot) incelendiğinde ölçeğin orijinal yapısına benzer şekilde maddelerin 3 faktöre dağıldığı görülmüştür. Tekrar yapılan analiz sonucunda 15, 17 ve 28. maddelerin faktör yüklerinin 0,30'dan düşük olduğu dikkati çekmiştir. Bu maddeler çıkartıldıktan sonra yapılan analiz sonucunda 3 faktörlü ve 25 maddeden oluşan yapının açıklanan varyansının %40,32 olduğu ortaya konmuştur ($KMO=0,775$, $\chi^2(200)=2257,592$, $p<0,001$).

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapının doğrulanması amacıyla R 3.3.1. programındaki 'Lavaan' 0.5-22 versiyonu (Rossee 2012) ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda 25 maddelik üç boyutlu yapının kabul edilebilir düzeyde uyum indeksleri gösterdiği görülmüştür ($\chi^2 [296, N=307]=519,017$, $\chi^2/sd=1,75$, $RMSEA=0,05$, $GFI=0,98$, $CFI=0,90$, $AGFI=0,98$, $SRMR=0,06$). Bu bulgulara göre ölçeğin orijinal dilindeki üç boyutlu yapısına benzer şekilde Türkçe formun üç boyutlu yapısının kabul edilebilir düzeyde uyum indeksleri olduğu söylenebilir. Açımlayıcı

faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi sonucuna göre ölçek maddelerinin faktör yükleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

Zihinselleştirme Ölçeği'nin ölçüt bağımlı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla ölçeğin alt boyutları ve diğer ölçeklerle arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 2'de görüldüğü üzere ölçeğin toplam puanının ve alt boyutlarının diğer değişkenlerle istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu ve beklenildiği üzere sınırda kişilik özellikleri ile negatif yönde, duygusal zekâ özellikleri ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Güvenirlilik

Zihinselleştirme Ölçeği'nin güvenirliliğinin belirlenmesinde ilk olarak test-tekrar test yöntemi kullanılmış ve ölçek, 65 katılımcıya üç hafta aryla uygulanmıştır. Bu iki uygulama arasında hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı ölçeğin toplam puanı için 0,73, kendilik alt boyutu (MentS-S) için 0,68, ötekiler alt boyutu (MentS-O) için 0,70 ve güdülenme alt boyutu (MentS-M) için 0,64 olarak hesaplanmıştır. Zihinselleştirme Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenirliliği

Tablo 2. Zihinselleştirme Ölçeği, Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği–Kısa Formu ve Borderline Kişilik Envanteri Arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. MentS-S	-	0,265**	0,256**	0,718**	0,561**	-0,477**
2. MentS-O	-	-	0,398**	0,705**	0,351**	-0,125**
3. MentS-M	-	-	-	0,770**	0,259**	-0,170**
4. MentS Total	-	-	-	-	0,487**	-0,366**
5. Duygusal Zekâ	-	-	-	-	-	-0,477**
6. Borderline	-	-	-	-	-	-

Not 1. ** $p<0,001$, * $p<0,05$,

Not 2. MentS-S: Kendilik temelli zihinselleştirme alt testi, MentS-O: Ötekiler temelli zihinselleştirme alt testi, MentS-M: Zihinselleştirmeye güdülenme alt testi, MentS Total: Zihinselleştirme Ölçeği toplam puanı, Duygusal Zekâ: Duygusal Zekâ Özelliği Ölçeği–Kısa Formu, Borderline: Borderline Kişilik Envanteri.

ise 615 kişilik örneklemden elde edilmiştir. Analiz sonucunda Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplam puanı için 0,84, MentS-S için 0,78, MentS-O için 0,80 ve MentS-M için 0,79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin madde toplam korelasyonlarının toplam puan için 0,28 ile 0,52, MentS-S için 0,43 ile 0,57, MentS-O için 0,38 ile 0,57 ve MentS-M için ise 0,38 ile 0,58 arasında olduğu hesaplanmıştır.

Zihinselleştirme Ölçeği'nin Alt Ölçeklerinin ve Toplam Puanının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Çalışmada katılımcıların Zihinselleştirme Ölçeği'nin alt boyutlarından ve toplamından aldıkları puanların cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan bağımsız gruplar t testi analizi sonucunda ölçeğin toplam puanında kadınların ($M=101,28$, $SS=11,81$) erkeklere ($M=99,29$, $SS=11,98$) kıyasla istatistiksel açıdan anlamlı derecede daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür ($t(613)=2,07$, $p<0,05$). Benzer şekilde, alt boyutlar bakımından incelendiğinde, ölçeğin MentS-M alt boyutundan alınan puanların da istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği ($t(613)=2,89$, $p<0,01$) ve kadınların ($M=35,52$, $SS=5,80$) erkeklere ($M=34,15$, $SS=5,92$) kıyasla daha yüksek puanlar aldığı dikkati çekmiştir. Ölçeğin MentS-O ($t(613)=0,85$, $p=0,40$) ve MentS-S ($t(613)=0,66$, $p=0,51$) alt boyutlarında ise cinsiyet açısından herhangi bir anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

TARTIŞMA

Son yıllarda yapılan görgül araştırmalar zihinselleştirme kavramıyla ilgili çalışmalara artan bir ilgi olduğunu göstermektedir. Dimitrijević ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen Zihinselleştirme Ölçeği, konuyla ilgili yapılan güncel çalışmalarda (örn. Seydi ve ark. 2019) sıklıkla kullanılan kapsamlı bir ölçüm aracıdır. Ülkemizde de zihinselleştirmeyle ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılması amacıyla mevcut ölçüm araçlarının Türkçeye kazandırılması önem taşıdığından, bu çalışmada; Zihinselleştirme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve toplam örneklemindeki psikometrik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Dil ve kültür farklılıklarından ötürü ölçeğin Türkçe formunda yapısal bazı değişiklikler ortaya çıkabileceği için önce açıcı, ardından doğrulayıcı faktör analizi uygulanması ölçek uyarlama çalışmalarında geçerliğin belirlenmesi için alanyazında sıklıkla önerilen bir yöntemdir (Orçan 2018). Bu bilgi doğrultusunda veri seti ikiye bölünerek açıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. İlk olarak açıcı faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda yamaç birikinti grafiğinin ölçeğin orijinal yapısına benzer şekilde 3 faktöre dağıldığı görülmüştür. Analiz sonucunda ölçeğin orijinal formundaki üç maddesinin faktör yüklerinin 0,30'dan düşük olduğu görülmüştür. Bu maddeler çıkartıldıktan sonra yapılan analizde 3 faktörlü ve 25 maddeden oluşan yapının açıklanan varyansının %40,32 olduğu ve bu değer orijinal ölçeğin (Dimitrijević ve ark. 2018) üç faktörlü yapısı için rapor edilen varyansa (%37,51) yakın olduğu görülmüştür. İkinci olarak, açıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapının doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve 25 maddelik üç boyutlu yapının kabul edilebilir düzeyde uyum indeksleri olduğu görülmüştür. Açıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda, ölçeğin orijinal dilindeki üç boyutlu yapısıyla uyumlu şekilde Türkçe formun da üç boyutlu bir yapı olarak değerlendirilebileceği görülmüştür.

Yapı geçerliğinin değerlendirilmesinde izlenen bir başka yöntem, ölçeğin boyutlarının birbirleriyle ve toplam puanla olan ilişkisinin incelenmesidir. Buna göre, ölçeğin her bir boyutunun toplam puanla olan korelasyonlarının yüksek, birbirleriyle olan korelasyonlarının ise orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçüt bağıntılı geçerliğin belirlenmesi amacıyla, ölçeğin duygusal zekâ ve sınırdaki kişilik özellikleriyle ilişkisi incelenmiştir. Alanyazınla tutarlı olarak, ölçeğin kendilik (MentS-S), ötekiler (MentS-O) ve güdülenme (MentS-M) alt boyutları ve toplam puanının duygusal zekâyla pozitif, sınırdaki kişilik özellikleriyle negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuç, zihinselleştirmenin duygusal zekâyla ilişkili olduğunu gösteren klinik gözlemler (Allen ve ark. 2008) ve görgül çalışmalarla (Dimitrijević ve ark. 2018) uyumludur. Fonagy ve Bateman (2008) zihinselleştirmenin kişinin kendisinin ve diğer insanların zihinsel durumlarını

anlayabilmeyele ilişkili gelişimsel bir başarı olduğunu ve bu konudaki gelişimsel başarısızlığın sınırdaki kişilik örüntüsünün oluşmasında önemli bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir deyişle, zihinselleştirme yetisinin gelişmemesi sınırdaki kişilik özelliklerinin artmasına neden olabilmektedir. Bu bilgi mevcut bulgularla tutarlı bulunmuştur.

Ölçeğin güvenilirliği, test tekrar test yöntemi ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının hesaplanmasıyla incelenmiştir. Üç hafta arayla yapılan iki uygulama sonucunda, ölçeğin hem toplam puanı hem de alt boyutları bakımından zaman içindeki kararlılığının istenilen düzeyde olduğu görülmüştür. Zihinselleştirme Ölçeği'nin toplam puanının ve alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının 0,70'ten yüksek olması ve ölçeğin alt boyutlarının Dimitrijević ve arkadaşlarının (2018) rapor ettiği iç tutarlılık katsayılarına ($\alpha_{\text{MentS-S}}=0,76$, $\alpha_{\text{MentS-O}}=0,77$ ve $\alpha_{\text{MentS-M}}=0,77$) yakın değerlere sahip olması ölçeğin iç tutarlılığının iyi olduğunu ve orijinal ölçekle benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Ek olarak, ölçekteki maddelerin madde-toplam korelasyon katsayıları hesaplanmış ve her boyuttaki maddelerin madde-toplam korelasyonlarının 0,25'ten yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, ölçeğin toplam puanı için hesaplanan madde-toplam korelasyonlarının 0,28 ile 0,52 arasında değiştiği ve orijinal çalışmada rapor edilen madde-toplam korelasyonlarıyla (0,26-0,51) benzerlik gösterdiği dikkati çekmiştir. Özetle, ölçeğin 25 maddeden oluşan Türkçe formunun güvenilir olduğu söylenebilir.

Son olarak, katılımcıların ölçeğin toplam puanı ve boyutlarından aldıkları puanlar cinsiyet açısından karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda, kendilik (MentS-S) ve ötekiler (MentS-O) temelli zihinselleştirme boyutlarından alınan puanların cinsiyet açısından farklılaşmadığı; ancak güdülenme (MentS-M) alt boyutunda ve toplam puanda kadınların erkeklere oranla anlamlı şekilde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Kadınların toplam zihinselleştirme becerilerinin erkeklerden daha yüksek olması zihinselleştirmeyle ilgili daha önce yapılan çalışmalarla uyumludur (örn. Dimitrijević ve ark. 2018, Krach ve ark. 2009). Rutherford ve arkadaşları (2012) kadınların zihinselleştirme değerlendirmelerinde daha yüksek puanlar almasını erken gelişim dönemlerinden itibaren onların başkalarının zihinsel durumlarını anlamak için içsel motivasyonlarının (sosyal etkileşim motivasyonlarının) yüksek olmasıyla ilişkilendirmiştir. Bunun yanı sıra, yapılan çalışmalar zihinselleştirmeye ilişkili kavramlar olan duygusal zekâ (Joseph ve Newman 2010) ve empati (Ibanez ve ark. 2013) yönünden de kadınların anlamlı bir şekilde daha yüksek puanlar aldıklarını ve bu durumun kadınların empati yeteneğinden ziyade empati yapma motivasyonu ile ilgili olabileceğini göstermektedir (Ickes 1997). Mevcut çalışmada, kadınların, zihinselleştirmenin güdülenme boyutu bakımından daha yüksek puanlar alması alanyazındaki bu bulgular çerçevesinde açıklanabilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. İlk olarak, tüm veriler öz bildirim ölçümlerine dayanmaktadır. Katılımcılar sosyal istenirlik yönünde davranma eğilimiyle maddeleri yanıtlamış olabileceğinden gelecek çalışmalarda, bu eğilimin kontrol edilmesi önerilmektedir. İkinci olarak, COVID-19 pandemisi koşulları nedeniyle veriler çevrim içi anketler aracılığıyla toplanmıştır. Bu yöntem, farklı şehirlerdeki katılımcılardan ve geniş bir örneklemden veri sağlanması bakımından avantaj sağlamasına rağmen, eğitim düzeyi açısından homojen bir örnekleme ulaşılamaması ve kişilerin hangi ortamda çalışmaya katıldıklarının bilinmemesi yönünden standardizasyonu olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Üçüncü olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu üniversite ve lisans üstü mezunlarından oluştuğu için bilişsel işlevlerinde bozulma olmadığı varsayılarak, bilişsel durum bir dışlama ölçütü olarak değerlendirilmemiştir. Gelecek çalışmalarda katılımcıların bilişsel becerilerinin bir dışlama ölçütü olarak alınması ve/veya zekâ düzeyiyle zihinselleştirme kapasitesi arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilmektedir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, aynı örnekleme iki defa ulaşmanın zorluğu nedeniyle, katılımcıların cevaplarının zaman içindeki tutarlılığını belirlemek amacıyla yapılan test-tekrar test güvenilirlik analizinin 65 üniversite öğrencisiyle, diğer geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin ise çalışmanın tüm örneklemini oluşturan 615 katılımcı ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. Son olarak, bu çalışmada sadece toplum örnekleminde toplanan veriler kullanılmıştır. İleriki çalışmalarda klinik örneklemin de dâhil edilmesinin ve özellikle sınırdaki kişilik bozukluğu tanımlı bireylerde zihinselleştirme kapasitesindeki bozuklukların incelenmesinin ülkemiz alanyazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, mevcut çalışmayla Zihinselleştirme Ölçeği'nin (Dimitrijević ve ark. 2018) Türkçeye uyarlaması yapılmış, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur. Çalışmanın bulguları, ülkemizde toplum örnekleminde ilgili yapılacak araştırmalarda zihinselleştirme düzeyinin değerlendirilmesi amacıyla Zihinselleştirme Ölçeği'nin kullanımının uygun olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Allen JG, Fonagy P, Bateman A (2008) Mentalizing in clinical practice. Washington: American Psychiatric Press.
- Aydemir Ö, Demet MM, Danacı AE ve ark. (2006) Borderline kişilik envanterinin Türkçe'ye uyarlanması, güvenilirlik ve geçerliliği. Türkiye Psikiyatri Derg 8: 6-10.
- Badoud D, Luyten P, Fonseca-Pedrero E ve ark. (2015) The French version of the Reflective Functioning Questionnaire: validity data for adolescents and adults and its association with non-suicidal self-injury. PLoS One 10: 1-14
- Balıkçı K, Aydın O, Taş C ve ark. (2017) Şizofreni hastalarının annelerinin zihin kuramı kapasitelerinin hastalık şiddeti üzerine etkisinin incelenmesi. Turk Psikiyatr Derg 28: 1-5.

- Baron-Cohen S, Leslie A, Frith U (1985) Does the autistic child have a theory of mind? *Cognition* 21: 37-46.
- Baron-Cohen S, Wheelwright S (2004) The empathy quotient: an investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism, and normal sex differences. *J Autism Dev Disord* 34: 163-75.
- Baron-Cohen S, Wheelwright S, Hill J ve ark. (2001) Reading the Mind in the Eyes Test revised version: a study with normal adults, and adults with Asperger's syndrome or high functioning autism. *J Child Psychol Psychiatry* 42: 241-51.
- Bateman A, Fonagy P (2004) Mentalization-based treatment of BPD. *J Pers Disord* 18: 36-51.
- Bateman A, Fonagy P (2013) Mentalization-based treatment. *Psychoanal Inq* 33: 595-613.
- Bekar O, Corapçı F (2016) Anlatılardaki zihin durumlarını kodlama sistemi. Unpublished manuscript, Department of Psychology, Ozyegin University, Bogazici University, Istanbul, Turkey.
- Bekar O, Steele H, Steele M (2014) Coding manual for mental state talk in narratives. Unpublished manuscript, Department of Clinical Psychology, The New School, New York, United States.
- Belvederi M, Ferrigno G, Penati S ve ark. (2017) Mentalization and depressive symptoms in a clinical sample of adolescents and young adults. *Child Adolesc Ment Health* 22: 69-76.
- Bora E, Gokcen S, Kayahan B ve ark. (2008) Deficits of social-cognitive and social-perceptual aspects of theory of mind in remitted patients with schizophrenia effect of residual symptoms. *J Nerv Ment Dis* 196: 95-9.
- Bora E, Vahip S, Gonul AS ve ark. (2005) Evidence for theory of mind deficits in euthymic patients with bipolar disorder. *Acta Psychiatr Scand* 112: 110-6.
- Chung YS, Barch D, Strube M (2014) A meta-analysis of mentalizing impairments in adults with schizophrenia and autism spectrum disorder. *Schizophr Bull* 40: 602-16.
- Deniz ME, Özer E, Işık E (2013) Duygusal zekâ özelliği ölçeği-kısa formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim* 38: 407-19.
- Dimitrijević A, Hanak N, Altaras Dimitrijević A ve ark. (2018) The mentalization scale (ments): a self-report measure for the assessment of mentalizing capacity. *J Pers Assess* 100: 268-80.
- Duman N, Oral G (2018) Peri masalları ve çizgi animasyon filmlerindeki zihin durumlarının incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi* 2: 113-26.
- Fonagy P, Bateman A (2008) The development of borderline personality disorder- a mentalizing model. *J Pers Disord* 22: 4-21.
- Fonagy P, Luyten P, Bateman A (2015) Translation: mentalizing as treatment target in borderline personality disorder. *Personal Disord* 6: 380-92.
- Fonagy P, Luyten P, Moulton-Perkins A ve ark. (2016) development and validation of a self-report measure of mentalizing: the reflective functioning questionnaire. *PLoS One* 11: 1-28.
- Fraley RC, Waller, NG, Brennan KA (2000) An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *J Pers Soc Psychol* 78: 350-65.
- Freeman C (2016) What is mentalizing? an overview. *Br J Psychother* 32: 189-201.
- Frith CD (1992) *The cognitive neuropsychology of schizophrenia*, Hove, UK: Psychology Press.
- Ha C, Sharp C, Ensink K ve ark. (2013) The measurement of reflective function in adolescents with and without borderline traits. *J Adolesc* 36: 1215-23.
- Henson RK, Roberts JK (2006) Exploratory factor analysis in published research: Common errors and some comment on improved practice. *Educ Psychol Meas*, 66: 393-416.
- Ibanez A, Huepe D, Gempp R ve ark. (2013) Empathy, sex and fluid intelligence as predictors of theory of mind. *Pers Individ Dif* 54: 616-21.
- Ickes WJ (Ed) (1997) *Empathic Accuracy*. New York, Guilford Press.
- Joseph DL, Newman DA (2010) Emotional intelligence: an integrative meta-analysis and cascading model. *J Appl Psychol* 95: 54-78.
- Krach S, Blümel I, Marjoram D ve ark. (2009) Are women better mindreaders? sex differences in neural correlates of mentalizing detected with functional MRI. *BMC Neurosci* 10: 9-20.
- Leichsenring F (1999) Development and first results of the borderline personality inventory: a self-report instrument for assessing borderline personality organization. *J Pers Assess* 73: 45-63.
- McGauley G, Yakeley J, Williams A ve ark. (2011) Attachment, mentalization and antisocial personality disorder: the possible contribution of mentalization-based treatment. *Eur J Psychother Couns* 13: 371-93.
- McCrae RR, Costa PT (2004) A contemplated revision of the NEO five-factor inventory. *Pers Individ Dif* 36: 587-96.
- Orçan F (2018) Exploratory and confirmatory factor analysis: which one to use first?. *Egit Psikol Olcme Deger Derg* 9: 414-21.
- Petrides KV, Furnham A (2001) Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *Eur J Pers* 15: 425-48.
- Petrides KV (2009) *Technical manual for the Trait Emotional Intelligence Questionnaires (TEIQue)*. London: London Psychometric Laboratory
- Petrides KV, Vernon PA, Schermer JA ve ark. (2010) Relationships between trait emotional intelligence and the big five in the Netherlands. *Pers Individ Dif* 48: 906-10
- Premack D, Woodruff G (1978) Does the chimpanzee have a theory of mind? *Behav Brain Sci* 1: 515-26.
- Redondo I, Luyten P (2018) The mediating role of mentalizing between attachment and eating disorders. *Bull Menninger Clin* 82: 202-23.
- Rosseel Y (2012) Lavaan: An R package for structural equation modeling and more. Version 0.5-12. *J Stat Softw* 48: 1-36.
- Rutherford HJ, Wareham JD, Vrouva I ve ark. (2012) Sex differences moderate the relationship between adolescent language and mentalization. *Personal Disord* 3: 393-405.
- Seydi M, Boogar IR, Talepasand S (2019) Determining risky driving according to the constructs of mentalization and personality organization with the modifying role of aggressive driving. *Iran J Psychiatry* 14: 274-82.
- Suhr DD (2006) *Exploratory or confirmatory factor analysis? Cary: SAS Institute.*
- Worthington R, Whittaker, T (2006) Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *J Couns Psychol* 34: 806-38.
- Yıldırım EA, Kaşar M, Güdük M ve ark. (2011) Gözlerden zihin okuma testi'nin Türkçe güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatr Derg*, 22: 177-86.